

UNELE ASPECTE ALE SECURITĂȚII ECONOMICE A REPUBLICII MOLDOVA

SOME ASPECTS OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CULICOV Anton,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0004-8462-5661
Universitatea de Stat din Moldova,

Summary

In this article author reveals the essence of the Moldavian economic safety system. Current investigation continues outcome of internal and external threats of economic safety. The author has proposed the direction of more effective formation of the economic safety mechanism. Also, the article defines the approaches to forming an advanced policy of economic security of Republic of Moldova in the near future. The author analyzes the trends of exogenous and endogenous nature influencing to Moldavia's place in the world economic system, substantiates the necessity of reconsidering the imperatives and the main directions of economic security.

Keywords: *economic security, economic safety, external economic threat, globalization, economic interests, economic goals.*

Securitatea economică este un fenomen social al cercetării științifice unde: reprezentanții diferitelor domenii ale cunoașterii științifice, ținând cont de specificul său, studiază problemele securității economice, în scopul de a aborda provocările cu care se confruntă ei. Astfel, economiștii au tendința de a studia relațiile economice și activitățile economice din perspectiva principiului de siguranță, ceea ce presupune o infrastructură economică bine dezvoltată, forță de muncă calificată, etc.

Securitatea economică este un set de condiții interne și externe care contribuie la creșterea dinamică eficientă a economiei naționale, a capacității sale de a răspunde nevoilor societății, statului, individului, pentru a asigura competitivitatea pe piețele externe, garantând împotriva tuturor tipurilor de amenințări și pierderi. Trebuie de remarcat faptul că impactul amenințărilor externe și majorității celor interne asupra securității economice a Republicii Moldova se manifestă în primul rând la frontiera de stat. În consecință, întreaga gamă de măsuri pentru a proteja interesele economice ale țării ar trebui să fie efectuate în primul rând în zona de frontieră a țării.

Competitivitatea economică este un element esențial al securității economiei naționale a Republicii Moldova. Securitatea economică este direct legată de nivelul de bunăstare pe care îl înregistrează țara. Cu alte cuvinte, o economie competitivă are și un grad de prosperitate mai mare, o economie mai bogată este și o economie cu un nivel de securitate economică mai mare. Aceasta va dispune de o bază economică mai largă ce îi va permite să treacă peste dificultățile întâlnite mai ușor.

Pe baza analizei fenomenului de securitate economică, se poate construi următorul «lanț» cauzal legând interesele economice – amenințare economică (pericol) – securitatea economică.

Interesele economice – sunt nevoile obiectiv existente percepute ale individului, societății și statului, axate pe crearea bazei materiale a asigurării securității economice în toate domeniile de

producție și a activității economice, și, prin urmare a stabilității politice și sociale a societății, a situației economice puternice a statului în regiunile din vecinate și în lume. Moldova are interese economice în interiorul țării cât și în afara ei.

Amenințările economice (pericol) –presupun existența și acțiunea a forțelor și factorilor reali sau potențiali care pot fi destabilizatori în raport cu individul, sistemul social sau natural, provocând pagube pentru ei, perturbarea sau distrugerea lor totală. Ele se pot manifesta prin mai multe forme, de exemplu: intenții și acțiuni ostile ale unor subiecți împotriva altor; amenințări activității vitale ale omului din cauza consecințelor unor greșeli, erori de calcul, acțiuni iresponsabile; riscuri, provocări, dezastre naturale, etc.

Pe de o parte, amenințările pot afecta interesele economice provocând schimbarea și modificarea lor în condițiile schimbătoare ale vieții sociale. Aceste amenințări au un impact grav asupra schimbării de interese economice, constituirea de noi priorități și obiective. Pe de altă parte, interesele economice ajustate afectează economia națională, structurile și autoritățile publice din punct de vedere a adoptării de către ei a deciziilor eficiente pentru a proteja interesele economice ale societății și individului.

Dacă deciziile luate la toate nivelurile au caracter constructiv, atunci se creează un mecanism de încredere pentru punerea în aplicare a acestora soluții, iar acest lucru are un efect pozitiv privind consolidarea securității economice a țării. Securitatea economică – starea și tendințele dezvoltării procesului de protejare a intereselor fundamentale ale societății și a structurilor sale contra amenințărilor interne și externe.

În lumea contemporană, securitatea națională se identifică, în primul rând, ca stare economică a țării și potențialul de dezvoltare durabilă a acesteia. Reformele economice din anii '90 au influențat negativ asupra tuturor domeniilor de activitate economică și situația socială a Republicii Moldova, provocând următoarele: declinul în producerea din sferele industrială și agricolă, ruperea legăturilor de cooperare existente, scăderea bruscă a nivelului de trai al majorității populației, ridicarea ratei șomajului. Cu toate acestea, țara noastră a păstrat șansele de dezvoltare a resurselor autohtone, bazându-se pe faptul că Republica Moldova are avantaje competitive importante, potențialul bogat de produse naturale.

Interesele economice reprezintă nevoile percepute de persoane, societate și stat, axate pe crearea fundamentelor materiale ale asigurării securității economice în toate domeniile activității productiv-economice și, ca urmare, ale stabilității politice și sociale a societății, economiei stabile a statului atât la nivel regional, cât și global. Amenințările economice presupun existența și acțiunea forțelor și factorilor reali sau potențiali care pot deveni destabilizatoare față de personalitate, sistemul social sau natural, în aplicarea prejudiciului, perturbării sau distrugere totale. Ele se pot manifesta în forme diferite, în special ca intenții ostile intenționate și acțiuni ale unor subiecți împotriva altora, amenințând existența oamenilor prin acțiuni iresponsabile, riscuri, provocări, dezastre naturale, provocând pagube naturii și societății. Dintr-o parte, amenințările pot afecta interesele economice ale statului, provoacă schimbări, corecție în condițiile instabile ale existenței sociale. Aceste amenințări au un impact considerabil asupra formării intereselor economice, stabilirii priorităților și obiectivelor noi.

Din altă parte, interesele economice ajustate influențează asupra statului, economiei naționale, structurilor corespunzătoare și autorităților din punct de vedere a deciziilor primite efectiv întru protejarea intereselor economice a societății și personalității. Dacă deciziile, primite la toate nivelurile, într-adevăr au un caracter constructiv, atunci putem constata crearea unui mecanism fiabil de implementare a acestor decizii, lucrul care se reflectă pozitiv asupra consolidării securității

economice a țării. Securitatea economică reprezintă starea și tendințele dezvoltării sistemului de protecție a intereselor importante ale structurilor societății de la amenințările interne și externe.

În același timp, securitatea exprimă un astfel de proces de activitate socială care presupune protecția personalității, societății și a statului de la diferite tipuri de factori și condiții negative, pericole, riscuri și provocări. Vulnerabilitatea politicii economice a statului moldovenesc este corelată, în primul rând, cu identificarea greșită a obiectivelor și mijloacelor în urma erorilor neintenționate și, în al doilea rând, cu desfășurarea politicii economice, axate pe satisfacerea nevoilor grupurilor concrete de presiuni, acestea aducând prejudiciu la majoritatea agenților economici. Ridicarea nivelului elaborării și primirii deciziilor economice poate favoriza neutralizarea amenințărilor de acest gen.

În baza celor spuse mai sus, autorul consideră necesar de ținut cont de următorii factori care se accelerează la apariția amenințărilor, cum ar fi:

1. Amenințările stimulează contradicții dintre interesele economice și necesitatea protejării lor prin forțele și mijloacele sistemului securității economice, în primul rând, devenind o povară suplimentară asupra bugetului țării, iar în al doilea rând – devine o sursă de dezvoltare economică durabilă. În ceea ce privește interesele economice, amenințările provoacă necesitatea modificărilor, ajustărilor în strategia dezvoltării economice și stabilirii priorităților, vizând dezvoltarea indivizilor, societății și a statului.

2. Amenințările, realizând rolul distructiv în raport cu interesele economice și securitatea economică a statului, devin un fel de indicii a problemelor în diferite domenii social-economice a statului.

3. Amenințările contribuie la prognozare mai amplă, elaborare a metodelor de blocare și neutralizare a diferitor tipuri de riscuri, dezastre, factori care pot cauza prejudicii economiei naționale. De menționat, că pericolul direct al intereselor economice îl provoacă amenințările economice care încurcă desfășurarea normală a procesului de reproducere socială, acestea fiind clasificate, în linii generale, ca factorii externi și interni.

Factorii externi de amenințare a securității economice sunt următorii:

- predominanța exporturilor de materie primă, pierderea piețelor tradiționale de produse militare și de inginerie;
- dependența statului de importul produselor de tipuri multiple, inclusiv și cele de importanță strategică, cât și produse alimentare;
- creșterea datoriei externe;
- controlul insuficient de export, frontiera vamală fiind deschisă;
- subdezvoltarea infrastructurii financiare, organizatorice și informaționale moderne întru sprijinirea competitivității exportului și raționalizării structurii importului;
- subdezvoltarea infrastructurii de transport, ce deservește operațiunile de export-import;
- factorii geopolitici și de comerț exterior, cât și procesele ecologice globale.

Factorii interni de amenințare a securității economice cuprind:

- ◆ reformarea structurală a economiei, moștenită din trecut;
- ◆ competitivitatea redusă a economiei naționale, cauzată de randamentul bazei tehnologice industriale și consumul ridicat de energie;
- ◆ nivelul înalt de monopolizare economică;
- ◆ nivelul ridicat al inflației;
- ◆ dezvoltarea insuficientă a infrastructurii, ș.a.

La rândul său, factorii interni influențează legile referitoare la dezvoltarea ciclică a sistemului economic și legile modelelor non-ciclice ale dezvoltării. Amploarea și durabilitatea acțiunii primului grup de factori conduc la concluzia că acestea, în anumite condiții, pot avea un impact negativ la nivel macroeconomic și vor constitui o amenințare reală pentru securitatea economică a statului.

În opinia autorului, amenințările esențiale ale securității economice autohtone le constituie următoarele: restricționarea cercetărilor fundamentale, dezintegrarea colectivelor de cercetare științifică și a birourilor de proiectare de nivel mondial, o scădere bruscă a comenzilor pentru tehnologii înalte și produsele competitive, „exodul creierelor”.

În condiții actuale, spectrul amenințărilor se extinde, securitatea economică a statului poate fi subminată nu doar economic, dar și prin mijloace militar-politice. Având în vedere prezența și creșterea amenințărilor externe și interne majore, crearea unui sistem eficient pentru asigurarea securității economice autohtone reprezintă un interes vital important al statului.

În legătură cu aceasta, se analizează și justificarea domeniilor prioritare de consolidare a securității economice a Republicii Moldova în condițiile actuale dificile.

În viziunea autorului, perspectiva rezolvării acestei probleme este legată de echilibrul intereselor în triada „individ – societate – stat”, iar elementul-cheie a acestuia constă în interdependența intereselor grupurilor influente ale populației („guvernarea elitelor”) care constă în distribuirea și redistribuirea drepturilor favorabile dintre actorii triadei în raport cu resursele materiale, de muncă, precum și altele.

În ceea ce privește Republica Moldova, autorul prevede două modele de perspectivă:

1. Cu o prioritate clară a dominării statului în politică și economie, valoarea acestuia fiind constituită în acumularea experienței de ieșire din zona îngustă a abordării economice care determină integritatea educației naționale, exprimată în politica stabilității financiare a statului și găsirea surselor de dezvoltare durabilă.

2. Cu o anumită preponderență a intereselor societății, prioritățile actuale ale acestui model fiind în fază incipientă de formare. Deci, este important de identificat imperativele de construcție ale acestuia în vederea formării fundamentelor securității economice a Republicii Moldova.

Autorul menționează că perioada actuală pentru țara noastră se caracterizează prin fragmentarea intereselor naționale pe fonul puterilor politice și îmbunătățirii rolului de reglementare a statului în activitatea economică. Actualmente se observă debalansarea intereselor atât dintre stat, business și societate, cât și în structurile de afaceri. S-a creat situația când dezvoltarea economiei durabile deja nu mai poate fi dirijată pe deplin de către stat. În acest sens, un interes anumit reprezintă surse de amenințări în adresa securității economice, asupra cărora trebuie să fie axată atenție primordială, cum ar fi: degradarea structurii economice în direcția creșterii ponderii industriei de materii prime; reducerea potențialului tehnico-științific și activității inovaționale și investiționale; fragmentarea sectorului agricol; diminuarea nivelului intelectual și de educație a populației; exodul profesioniștilor cu înaltă calificare în străinătate.

Autorul consideră că perspectiva de contracarare a amenințărilor menționate mai sus trebuie să presupună un complex esențial de măsuri care să cuprindă următoarele direcții de stabilire a intereselor actorilor pe scena economică:

- ✓ important este de efectuat evaluarea selectivă (justificată economic) a afacerilor majore după utilitatea direcțiilor de bază ale activității lor în ceea ce privește interesele naționale. Preponderentă este poziția de promovare și dezvoltare a producției, orientate spre piața internă cu funcția de substituie a importului;

- ✓ pentru reproducerea echilibrată a dezvoltării economice durabile a statului este extrem de important ridicarea nivelului de trai al populației, definit în mod obiectiv. De asemenea, nivelul mediu al salariului ar trebui să se bazeze pe rata de creștere a productivității muncii, dotarea tehnică și tehnologică, acestea constituind obiectivul principal al afacerilor;
- ✓ o problemă primordială al asigurării securității economice constă în sprijinul financiar al capacității de apărare și cursului de dezvoltare economică inovațional-investițională a țării întru transferarea potențialului productiv al Republicii Moldova de la standarde calitative sovietice la cele europene;
- ✓ este necesară consolidarea obiectivă a rolului societății civile în alegerea direcțiilor de dezvoltare a țării. Autorul consideră, că este inacceptabilă continuarea greșelilor strategice anterioare în politicile și strategiile statului, în special în alegerea modelului economic de dezvoltare durabilă.

În concluzie putem menționa că din analiza amenințărilor securității economice a țării, rezultă, că principalul mijloc de prevenire și eliminare a lor este activitatea intensă a organelor autorităților publice la toate nivelurile.

Suportul financiar, pentru executarea acestor activități îndreptate contra amenințărilor din sfera securității economice, trebuie să fie asigurat din bugetul de stat.

Structura activității legate de asigurare a securității economice a statului prezintă o combinaire complexă a diferitor elemente, care se află într-o legătură constantă între ele și în dezvoltare continuă a obiectivelor, mijloacelor și rezultatelor ei.

Pentru ridicarea nivelului securității economice atât interne, cât și a celei externe, sunt necesare schimbări calitative începând de la conducerea statului, restabilirea autorității muncii creative, socializarea relațiilor de producție, schimbări esențiale sociale în echilibrul intereselor și instituțiilor din lanțul „elita politică – mediul de afaceri - societate civilă”.

Recomandări pentru Guvernul Republicii Moldova:

- Simplificarea procedurilor de înregistrare și de operare ale afacerilor.
 - Eradicarea controalelor organelor de resort asupra antreprenorilor. Acest fapt trebuie să elibereze, în special, businessul mic și mijlociu de presiune administrativă. Plus, aceasta trebuie să descurajeze așa numita corupție mică.
 - Relațiile mediul de afaceri – stat trebuie să fie bazate pe proceduri și principii simple și clare. Aceste proceduri trebuie să fie simple și convenabile, în primul rând pentru mediul de afaceri.
 - Deoarece cultura corporativă este foarte slabă, trebuie să se pună accent pe inițiativă și activitatea individuală și businessul mic. Având în vedere că resursele ale acestor categorii de antreprenori sunt foarte limitate, și deseori ei nu au angajați, interferența statului în activitatea acestei categorii de antreprenori trebuie să fie minimă. Plata unei taxe rezonabile către stat, este mai bună ca șomajul sau activitatea în cadrul economiei tenebre.
- Reducerea numărului de angajați din sectorului public.
 - Taxele pentru mediul de afaceri trebuie să fie minime. Pentru a contrabalansa bugetul public, trebuie efectuată optimizarea numărului de angajați din sectorul public. Aceștia trebuie să fie motivați să se alăture sectorului de afaceri fie ca antreprenori sau angajați.

- Reducerea deficitelor bugetare, optarea pentru o politică monetară balansată, descreșterea nivelului de îndatorare. Acest fapt este important pentru reziliența economică.
- Efectuarea reformei teritorial-administrative. Numărul de primării este foarte mare comparativ cu numărul populației și potențialul tehnologic de administrare. Acest număr mare duce la cheltuieli inefficiente și stagnare economică.
- Promovarea comerțului exterior și a investițiilor străine prin crearea de parteneriate cu alte țări și organizații internaționale.
 - Optimizarea sectorului de producere după principiul avantajelor comerciale comparative, dar, și dezvoltarea domeniilor ce înregistrează valoare adăugată ridicată.
- Sprijinirea integrării europene a țării prin îndeplinirea reformelor necesare și promovarea valorilor europene în societate.
- Îmbunătățirea accesului la servicii medicale de calitate pentru toți cetățenii, prin modernizarea infrastructurii medicale și asigurarea de echipamente medicale moderne.
- Eradicarea corupției la toate nivelele.
- Promovarea inovației și a tehnologiilor de vârf.
- Creșterea transparenței financiare în sectorul public. Îmbunătățirea eficienței cheltuielilor publice.
- Îmbunătățirea infrastructurii:
 - Ameliorarea infrastructurii rutiere pentru a reduce costurile de transport.
 - Reorganizarea căilor ferate, investiții în vagoane de tip container. Calea ferată trebuie să fie integrată în lanțurile logistice Marea Neagră-Dunăre-Marea Baltică. Altfel, ea poate devine o povară bugetară.

Referințe bibliografice

1. Global Risks 2015 - Ten Edition. <http://www.weforum.org/reports/global-risks-2015-ten-edition>
2. Raport “Moldova Remittances Study”. Coordinator: International Organization for Migration (IOM), International Monetary Fund (IMF), European Commission Food Security Program. Bruxell: CBS AXA, 2013. 48 p.
3. Securitatea economică a Moldovei: o privire în secolul XXI.<http://www.expert-grup.org>
4. Глазьев С. За критической чертой. В: Интер линк, №3. Нью-Йорк: Interlink Media Rebrands 2016, с.84-91
5. Sistemul de securitate internațională economică regională (aspect teoretic și metodologic al problemei) // Economie și Sociologie: jurnal științific-teoretic, Chișinău: Institutul de Cercetări Economice al Academiei de Științe a Republicii Moldova. – 2003
6. Сигов В., Смирнов А. Теневая экономика: генезис, современные тенденции, стратегия и тактика вытеснения из национального хозяйства России. Санкт-Петербург: Книжный дом, 2011, с.46-58
7. Аверьянов М. Энциклопедический словарь. Москва: МКУ, 2003. 314 с.

8. Экономическая безопасность государства и регионов[Текст]: Учебное пособие/ В. В. Криворотов; А. В. Калина; Н. Д. Эриашвили.-М.: Юнити-Дана, 2014 . – 352с. – ISBN 978-5- 238-01947-5
9. Финансовая безопасность государства. Проблема управления рисками [Текст] А. Н. Литвиненко; Т. Ю. Феофилова; А. С. Воротнев. – М.: Знание, 2009. – 216 с.- ISBN 5-7320- 0934-5.